Länsstyrelsen
Örebro län
Hans Ljungkvist
Direkt: 019 - 19 39 02
hans.ljungkvist@t.lst.se
Fax: 019 - 19 30 10

BESLUT
2002-09-13

Dnr: 5112-00507-2001

Enligt sändlista

Länsstyrelsens i Örebro län beslut och föreskrifter angående bildande av naturreservatet Stommens ekäng i Hallsbergs kommun

BESLUT

Det område som utgörs av del av fastigheten Stommen 1:1 i Viby socken i Hallsbergs kommun och som framgår av bifogad beslutskarta, skall av skäl som anges i detta beslut, särskilt skyddas. Länsstyrelsen förklarar därför med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) området som naturreservat.

Naturreservatets namn skall vara Stommens ekäng.

FÖRESKRIFTER OCH ÖVRIGA BESTÄMMELSER

För att tillgodose syftet med naturreservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av miljöbalken att följande föreskrifter och övriga bestämmelser skall gälla beträffande området.

Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken, om vad allmänheten har att iaktta inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att:

1. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar
2. bedriva insamling av mossor, lavar, vedlevande svampar samt insekter eller andra evertebrater
3. göra upp eld

Ovanstående föreskrifter skall inte utgöra hinder för utförande av miljövervakning eller naturinventering beställd eller godkänd av länsstyrelsen.

Enligt 7 kap. 30 § miljöbalken gäller föreskrifterna omedelbart, även om de överklagas.

Inskränkning och intrång i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet enligt 7 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att:

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden
2. anordna upplag
3. anlägga väg eller stig
4. dra fram mark- eller luftledning
5. uppföra byggnad eller annan anläggning
6. utföra någon form av skogsavverkning, även gallring eller röjning, så eller plantera träd, upparbeta, samla ihop, föra bort eller bränna vindfällen eller andra döda träd eller träddelar, annat än som följer av fastställd skötselplan
7. gödsla eller använda kemiska bekämpningsmedel

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av till detta beslut fogad skötselplan.

Föreskrifterna ovan, gällande allmänheten, gäller även markägare och innehavare av särskild rätt.

Förvaltning

1. Syftet med skötseln av reservatet är att fortsätta den hävd som format områdets ekhagar och att långsiktigt behålla en träddominans av gamla, fristående ekar.
2. Länsstyrelsen beslutar om vad som skall gälla om skötseln av reservatet genom att fastställa till beslutet fogad skötselplan.
3. Utmärkning av reservatet skall ske i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar (SIS 03 1522).

4. Förvaltare är länsstyrelsen

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

I Länsstyrelsens sammanställning av värdefulla naturområden, *Naturvårdsöversikt – Örebro län*, utgiven 1984, ingår ett område med drumliner, jätteträd och ekhagar kring gården Geråsen. Stommens ekäng ligger i nära anslutning till detta område och är av liknande karaktär. Botaniska och entomologiska naturvärden i områdets ekhagar är dokumenterade i ett flertal publikationer.

Sedan ett tiotal år tillbaka har landets kvarvarande äldsta ädellövskogar blivit särskilt uppmärksammade på grund av deras betydelse för den biologiska mångfalden. Det gäller främst den artdiversitet inom grupperna lavar, svampar och evertebrater som är beroende av ädellövträd av hög ålder och av trädens varierande grad av vitalitet och nedbrytning. Med det som bakgrund bildade Länsstyrelsen 1999 ett naturreservat av området med ekhagarna kring gården Geråsen.

I de naturvärdesinventeringar som utförts på senare år och som låg till grund för ovannämnda reservatsbildning har även Stommens ekäng tagits med. Den bedöms ha naturvärden jämförbara med de övriga bestånden. Geråsenreservatet har enskilda ägare medan Stommens ekäng ägs av Svenska kyrkan. Av administrativa skäl beslutade Länsstyrelsen att bilda ett separat naturreservat av Stommens ekäng.

Diskussioner om reservatsbildning har förts mellan Länsstyrelsen och företrädare för kyrkan både lokalt och i stiftets egendomsnämnd och skogsförvaltning. Diskussioner har även förts mellan Länsstyrelsen och de lantbrukare som utför skötseln av reservatet Geråsen, om en iståndsättning av Stommens ekäng och ett återupptagande av betesdriften.

Viby hembygdsförening disponerar en tomtmark intill ekhagen med flera byggnader vilka används som hembygdsgård. Föreningen har medverkat i skötseln av ekhagen och har vid kontakter med Länsstyrelsen varit angelägen om att den skyddas som naturreservat och därigenom kan hävdas långsiktigt.

Ett förslag till detta beslut har remissbehandlats av Länsstyrelsen. Samtliga remissvar har varit tillstyrkande.

Länsstyrelsen
Örebro län

Sedan 1997 ingår naturreservatet Geråsen i Europeiska unionens ekologiska nätverk Natura 2000 som upprättas med ledning av direktiv från unionen. Sedan 2001 ingår där även Stommens ekäng.

BESKRIVNING AV OMRÅDET

Stommens ekäng är en del av sydvästra Närkeslättens odlingslandskap vilket kännetecknas av en växling mellan öppen mark, drumliner och moränkullar med gamla ekbestånd. Dessa har formats av långvarig kontinuerlig beteshävd samtidigt som de levande ekarna lämnats orörda genom århundradena.

Ekhagarnas äldsta trädskikt är glest, av tämligen enhetlig struktur men har inslag av mulmträd och jätteträd (se nedan). Sedan 1960-talet har hävden avtagit och delvis upphört men har på senare tid återupptagits i en del av hagarna. Från och med bildandet av Geråsenreservatet pågår hävden där enligt en av länsstyrelsen fastställd skötselplan.

En lång rad arter inom gruppen evertebrater är knutna till de äldsta ekarna och det substrat som bildas genom vedens gradvisa naturliga nedbrytning. Ett sådant substrat kallas mulm (ansamlade nedbrytningsprodukter i håligheter i levande eller döda träd) och utgör föda för larver till bland annat skalbaggar.

Förutom ekarnas ålder, dimension och den döda vedens nedbrytningsgrad spelar beståndsstrukturen stor roll för artdiversiteten. Glesa, luckiga bestånd med begränsad krontakstäckning och frånvaro av underskikt tillåter ett stort ljusinsläpp. Det skapar ett gynnsamt mikroklimat både för den vedlevande faunan och trädens lavsamhällen. Den ovan beskrivna beståndsstrukturen medger också ekarna att uppnå extremt höga åldrar.

Utöver de enskilda trädens och trädbeståndens egenskaper finns en landskapsekologisk dimension som påverkar artförekomsten. Särskilt viktigt är kontinuerlig tillgång under lång tid av jätteträd samlade inom ett inte allt för stort område, ekbeståndens antal och deras inbördes avstånd.

När alla uppräknade faktor är väl utvecklade finns grund för en art- och indvidrik fauna med betydande inslag av rödlistade arter. Ett exempel på en

sådan art är läderbaggen som förekommer i flertalet av områdets ekhagar. Den fungerar som så kallad signalart eller paraplyart. Om livsbetingelserna

är uppfyllda för den, är sannolikheten stor för att en hel uppsättning andra arter inom skilda grupper är närvarande.

Stommens ekäng är ett litet bestånd med något lägre ålder och mindre träddimensioner än de övriga bestånden i området, men den har en gynnsam landskapsekologisk lokalisering. Översta trädskiktet består nästan uteslutande av ek som vid en trädräkning 1997 utgjordes av 76 individer. Andelen jätteträd (träd med brösthöjdsomkrets från 400 cm), liksom döda stående träd, rötade ekstubbar och lågor är liten. Likväl fanns vid räkningen 8 mulmträd.

För närvarande finns ett underskikt av ordinära trädslag som försämrar betet och beskuggar ekarna. I underskiktet ingår enstaka lind, hassel och hagtorn. Betesdriften i Stommens ekäng har pågått med varierande intensitet och med perioder av avbrott.

En mindre del slåttras årligen genom hembygdsföreningens försorg. Där finns slåttergubbe och andra kärlväxter med låg tolerans mot nedgång eller uppehåll i slåtterhävden.

Entomologiskt är Stommens ekäng mindre väl undersökt jämfört med exempelvis Geråsens naturreservat. Läderbagge är observerad på senare tid genom spårtecken av varierande ålder. Uppgifter finns om fynd av fullbildade insekter från mitten 1980-talet.

Botaniskt är ekängen väl undersökt. En inventering från 1999 utgiven av Länsstyrelsen, uppger 3 rödlistade arter (2 av dem kvarstår i rödlistan utgiven 2000), 8 arter som indikerar värdefull natur och 42 "övriga anmärkningsvärda arter". Ett stort antal av de påträffade arterna är svampar och lavar knutna till ekarna. Några artexempel av intresse är skärelav, brun nållav, koralllticka, gulpudrad spiklav, gul porlav, kyrkogårdslav, hasselsopp, ekticka och svavelmusseron. De två förstnämnda är rödlistade, övriga indikerar värdefull natur.

UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

Naturreservatets benämning: Stommens ekäng

Objektsnummer: (1802103)

Ekonomiskt kartblad: 9E 9j / 094 99

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2002-09-13 Dnr: 5112-00507-2001

Kommun: Hallsberg

Församling: Viby

Fastighet: Stommen 1:1

Areal: 1,4 hektar. (I naturreservatet ingår inte vägområdet för den enskilda vägen eller den tomtmark som nu disponeras av Viby hembygdsförening, vilka framgår av beslutskartan.)

Natura 2000-område: Viby ekäng, SE 0240118, habitat 9070, trädbeklädd betesmark, 1,2 hektar

Markägare: Svenska kyrkan

Lägesbeskrivning: 1 km sydost om Viby kyrka

Naturvårdsförvaltare: Länsstyrelsen

SKÄL FÖR BESLUTET

Det aktuella området förklaras som naturreservat med syftet att bevara biologisk mångfald och för att vårda och bevara en värdefull naturmiljö.

Genom att förklara området som naturreservat kan ett hävdformat ekbestånd fortsättningsvis hävdas och bevaras med de särskilda organismer som är knutna till gamla fristående ekar, främst bland lavar, svampar och evertebrater.

Naturvärdena som närmare beskrivs ovan är sådana att de kräver ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevaras och utvecklas. Detta skyddsbehov kan endast tillgodoses genom bildande av naturreservat.

Det är av stor betydelse för syftet med reservatet att mänsklig påverkan inom reservatsområdet sker efter bestämda riktlinjer, varför inskränkningar i allemansrätt och långtgående restriktioner av markanvändningen är nödvändiga.

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2002-09-13

Dnr: 5112-00507-2001

Detta beslut kan överklagas. (Se bilaga.)

Beslut i detta ärende har fattats av Länsstyrelsens styrelse. I beslutet deltog landshövding Gerd Engman jämte ledamöterna Sören Gunnarsson, Sören Larsson, Annica Eriksson, Mats Sjöström, Margareta Karlsson, Raul Björk, Erik Johansson, Ola Karlsson, Sonja Cederlöf, Lennart Eliasson, Bo Rudolfsson, Peter Pedersen och Olof Johansson.

I den slutliga handläggningen av ärendet deltog naturvårdsdirektör Magnus Eklund, länsassessor Christina Hjulström samt föredraganden avdelningsdirektör Hans Ljungkvist.

Gerd Engman

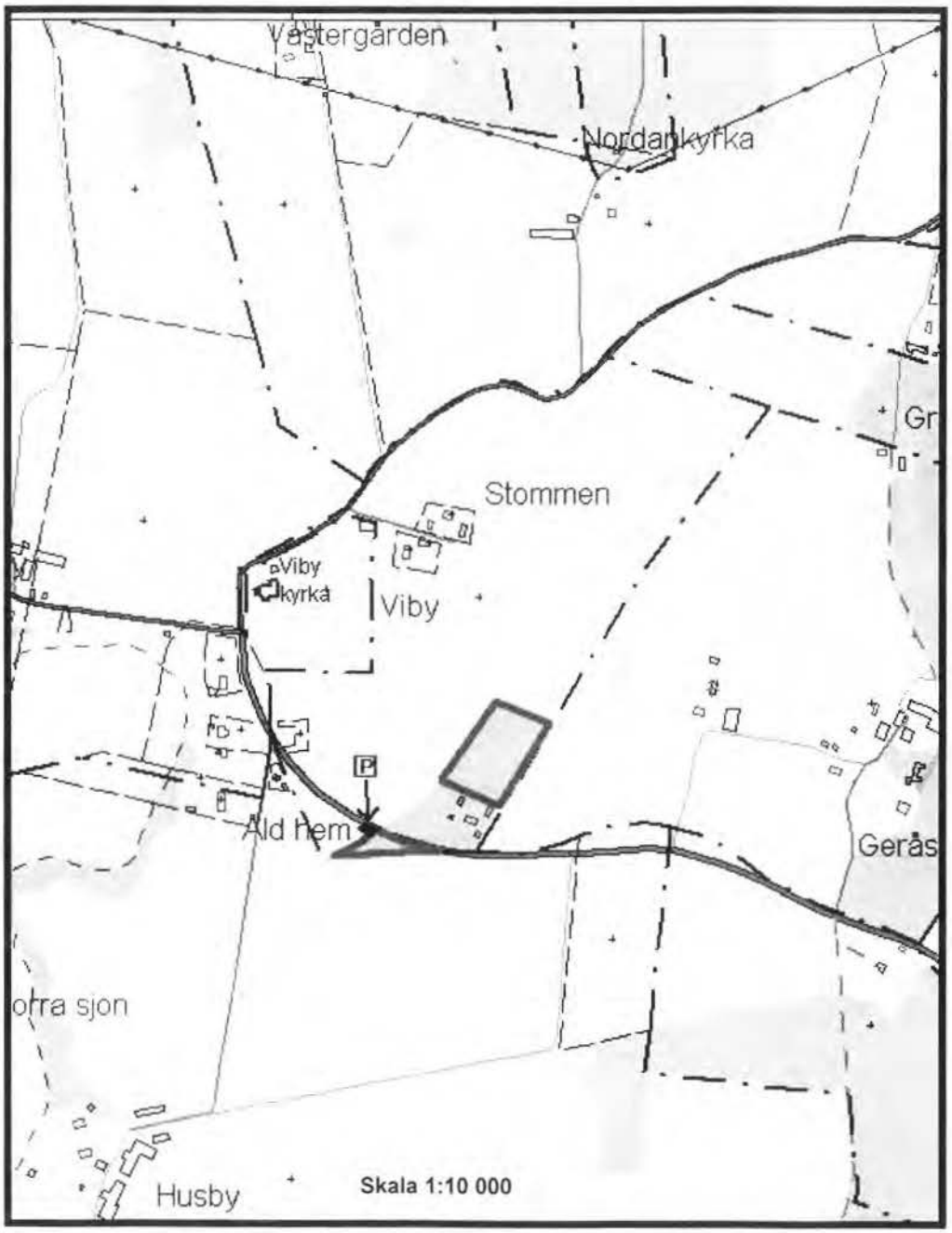
Hans Ljungkvist

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2002-09-03

Dnr: 5112-00507-2001

Beslutskarta för naturreservatet Stommens ekäng
Länsstyrelsen i Örebro län 2002

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2002-09-13

Dnr: 5112-00507-2001

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET STOMMENS EKÄNG

Allmän målsättning
Disposition och skötsel
Anordningar för besökare
Tillsyn
Uppföljning
Finansiering av förvaltningen
Beslutskarta / Skötselplanekarta

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2002-09-13

Dnr: 5112-00507-2001

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET STOMMENS EKÄNG

ALLMÄN MÅLSÄTTNING

Området skall bevaras och hävdas för att ingå som del i sydvästra Närkeslättens eklandskap. Skötseln skall utföras med långsiktig inriktning mot att bevara och främja biologisk mångfald, särskilt den artrikedom som är knuten till gamla ekar och deras naturliga åldrande och nedbrytning. Det är väsentligt att ekarna kan nå hög ålder och genomgå naturliga stadier av sönderfall samtidigt som återväxt och nyrekrytering av äldre träd sker.

DISPOSITION OCH SKÖTSEL

Biotopvårdande avverkningar
Röjning och gallring av ordinära trädslag skall utföras för att främja ädellövträdens utveckling och etablerandet av en grässvål. Hänsyn skall tas till ädellövträdens föryngring och förekomsten av hagtorn, hassel och andra träd och buskar typiska för hävdade ädellövhagar.

För närvarande finns ett underskikt av ordinära trädslag. De träd som hindrar utvecklingen av fältskiktet eller beskuggar ekarnas stammar eller kronor skall avverkas. När denna restaurerande avverkning genomförts och betesdrift pågår årligen, finns knappast något behov av återkommande avverkningar. Den beskrivna restaureringsavverkningen skall utföras senast 2003.

Träd som torkar på rot eller helt eller delvis faller till marken skall i huvudsak lämnas orörda.

Stängsel
Stängsel skall finnas uppsatt i reservatsområdets yttergräns och mot den tomtmark och slåtteräng som disponeras av Viby hembygdsförening.

Bete
Reservatsområdet skall betas av nötkreatur eller får så att en lågvuxen betessvål upprätthålls och uppväxten av sly hålls tillbaka. Lämpliga åtgärder skall vidtas för att skydda återväxten av ädellövträd.

Tillskottsutfodring är inte tillåten.

ANORDNINGAR FÖR BESÖKARE

Parkeringsplats och stigar
En parkeringsplats för c:a 5 personbilar bör anläggas intill vägen på f.d. åker SV om reservatsområdet. Särskilt iordningställda stigar behövs inte men ett genomgångssled skall finnas i stängslet mellan beteshagen och hembygdsföreningens tomt. En skylt vid parkeringsplatsen skall anvisa en ingång till reservatet via den stig som leder förbi hembygdsgårdens eldningsplats.

Skyltning och reservatsmarkeringar
En informationstavla samt markeringar av reservatsgränsen skall sättas upp.

TILLSYN

Förvaltaren ansvarar för tillsynen av reservatet.

UPPFÖLJNING

Ett program för att följa upp reservatets syfte skall utarbetas av länsstyrelsen.

FINANSIERING AV FÖRVALTNINGEN

1. Biotopvårdande avverkning utförs som engångsåtgärd. Arbets- och entreprenadkostnader beräknas till 10 000 kr.
2. Bete bör tills vidare ske efter samma villkor som för naturreservatet Geråsen.
3. Utmärkning av reservatet beräknas till 5 000 kr.
4. Kostnad för informationstavla beräknas till 3 000 kr.
5. Årlig tillsyn utöver det som sammanhänger med betesdriften beräknas till 1000 kr och skall erbjudas som uppdrag till brukaren.
6. Uppföljningsprogrammets kostnader beror på dess innehåll samt tilldelade medel och kan för närvarande inte anges.

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2002-09-13

Dnr: 5112-00507-2001

Beslutskarta för naturreservatet Stommens ekäng

